

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК

REVIEW OF LAW SCIENCES

huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

правовой научно-практический журнал

legal scientific-practical journal

2026-yil 3-son

VOLUME 10 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS.103](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS.103)

ISSN 2181-919X

E-ISSN 2181-1148

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS)

Crossref
Content
Registration

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 0931-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev, Y. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, X. Yuldasheva, E. Sharipov, K. Abduvaliyeva, Y. Mahmudov, F. Usmonova

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt:

review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Obuna indeksi:

1385.

Nashriyot litsenziyasi

№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 21-sentabrda

bosmaxonaga topshirildi.

Qog‘oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog‘i: 26,2

Adadi: 100. Buyurtma: № 97.

Bosmaxona litsenziyasi

29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:

100047. Toshkent shahri,

Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY’ATI

BOSH MUHARRIR

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti rektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

MAS‘UL MUHARRIR

O. Choriyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Tahririy-nashriyot markazi direktori

TAHRIR HAY’ATI A‘ZOLARI

Y. Kanyazov – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori, yuridik fanlar nomzodi

J. Tashkulov – O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Davlat va huquq instituti bo‘lim boshlig‘i, yuridik fanlar doktori, professor

U. To‘xtasheva – Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi direktori o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

M. Yasan – Balikesir universiteti Huquq fakulteti professori (Turkiya)

S. Ma‘mun – Islam Negeri universiteti o‘qituvchisi (Indoneziya)

Sh. Asadov – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Yuridik ta‘lim va sud-ekspertiza boshqarmasi boshlig‘i, yuridik fanlar doktori, professor

J. Nematov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma‘muriy va moliya huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

M. Aminjonova – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi Qonunchilik ijrosi ustidan nazoratni tashkil etish kafedrasida dotsenti, yuridik fanlar doktori

M. Raximov – Toshkent davlat yuridik universiteti Tadqiqot markazi boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

I. Djurayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

O. Narzullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

F. Maxmudov – Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Kadirova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professor v.b., yuridik fanlar doktori

I. Yakubova – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellektual mulk huquqi sho‘basi professor v.b., yuridik fanlar doktori

A. Muxamedjanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

N. Niyazova – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘zbek tili va adabiyoti sho‘basi professori, pedagogika fanlari nomzodi

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Вестник юридических наук – Yuridik fanlar axborotnomasi – Review of Law Sciences» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 0931.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик, М. Шарифова,
Ш. Бекназарова, Х. Юлдашева, Э. Шарилов,
К. Абдувалиева, Й. Махмудов, Ф. Усмонова

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1385.

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
21.09.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 26,2 Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 97.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – ректор Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

О. Чориев – директор Редакционно-издательского центра Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

Е. Канъязов – директор Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции Республики Узбекистан, кандидат юридических наук

Ж. Ташкулов – заведующий отделом Института государства и права Академии наук Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

У. Тухташева – заместитель директора Агентства по противодействию коррупции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

М. Ясан – профессор юридического факультета Университета Балыкесир (Турция)

С. Маъмун – преподаватель Исламского государственного университета (Индонезия)

Ш. Асадов – начальник управления юридического образования и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ж. Нематов – профессор сектора административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

М. Аминжонов – доцент кафедры организации контроля за исполнением законодательства Правоохранительной академии Республики Узбекистан, доктор юридических наук

М. Рахимов – начальник Исследовательского центра Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

И. Джураев – профессор сектора судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

О. Нарзуллаев – профессор сектора экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Ф. Махмудов – заместитель директора Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, доцент

М. Кадирова – и.о. профессора сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Якубова – и.о. профессора сектора права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Мухамеджанов – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Н. Ниязова – профессор сектора узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, кандидат педагогических наук

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” legal scientific-practical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020, with certificate number 0931.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Mustafaev, E. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, Kh. Yuldasheva, E. Sharipov, K. Abduvalieva, Y. Makhmudov, F. Usmonova

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Publishing department address:

100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Subscription index: 1385.

Publishing license

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 21.09.2026.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 26,2.

Units: 100. Order: № 97.

Printing house license

№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD
EDITOR-IN-CHIEF

B. Khodjaev – Rector of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR

O. Choriev – Director of the Publishing and Editorial Center of Tashkent State University of Law

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD

Y. Kanyazov – Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Legal Sciences

J. Tashkulov – Head of the Department of the Institute of State and Law of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

U. Tukhtasheva – Deputy Director of the Anti-Corruption Agency, Doctor of Law, Professor

M. Yasan – Professor of the Faculty of Law, Balikesir University (Turkey)

S. Ma'mun – Lecturer at Universitas Islam Negeri (Indonesia)

Sh. Asadov – Head of the Department of Legal Education and Forensic Examination of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

J. Nematov – Professor of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

M. Aminjonova – Associate Professor of the Department of Organization of Control over the Execution of Legislation of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

M. Rakhimov – Head of the Research Center of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

I. Djuraev – Professor of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

O. Narzullaev – Professor of the Department of Environmental Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

F. Makhmudov – Deputy Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice, Doctor of Law, Associate Professor

M. Kadirova – Acting Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Yakubova – Acting Professor of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Mukhamedjanov – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

N. Niyazova – Professor of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Candidate of Pedagogical Sciences

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

11 **MUXIDDINOVA FIRYUZA ABDURASHIDOVNA**

Inson qadr-qimmatini konsepsiyasining davlat va huquq to'g'risidagi ta'limotlardagi asosiy masalalari

22 **KURBANOV JAHONGIR ABDIMUTALLI O'G'LI**

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti hujjatlarining huquqiy tabiati: milliy qonunchilik va xorijiy davlatlar tajribasining qiyosiy-huquqiy tahlili

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

36 **TULTEYEV ILYAS TAVASOVICH**

Konstitutsiyaning to'g'ridan to'g'ri amal qilishini ta'minlashning ayrim nazariy va amaliy jihatlari

50 **YULDOSHEV AZIZJON ERGASHEVICH**

O'zbekistonda mahalliy boshqaruv va o'zini o'zi boshqarish: qonunchilik modeli evolyutsiyasi va konseptual aniqlik muammosi

62 **ILXOMBEKOV JASURBEK ILXOMBEK O'G'LI**

Internetda so'z erkinligi: konstitutsiyaviy kafolatlar va uni amalga oshirishning huquqiy chegaralari

73 **JAHONOV SHOHROH SHUHRAT O'G'LI**

Raqamlashtirish sharoitida axborot xavfsizligining konstitutsiyaviy-huquqiy mohiyati

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

84 **OTAXONOV FOZILJON XAYDAROVICH**

Xalqaro tijorat arbitrajining raqamli transformatsiyasi: huquqiy asoslar, institutsional muammolar va rivojlanish istiqbollari

100 **SHARAXMETOVA UMIDA SHAAKBAROVNA**

Oilaviy-huquqiy javobgarlik asoslarini belgilash muammolari

115 **UMAROVA DURDONA XASAN QIZI, NARZIEV OTABEK SA'DIYEVICH**

Raqamli iqtisodiyot va kripto-investitsiyalar doirasida investitsiya arbitrajining kelajagi

125 **BAXROMOVA NILUFAR XOSHOVNA**

Raqamli marketingda iste'molchilar huquqlarini buzganlik uchun fuqarolik-huquqiy javobgarlikni takomillashtirish masalalari

137 **ERGASHEVA SHOHISTA O'KTAM QIZI**

"Lex digitalis" raqamli aktivlarni tartibga solishning kollizion tamoyili sifatida

152 **SAMANDAROVA FERUZA BAXROMJON QIZI**

Davlat xaridida shartnoma erkinligi prinsipi: mazmuni va cheklavlari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

160 **XIKMATOV AZIZ BOBONAROVICH**

Jinoyat protsessida jismoniy nuqsonli shaxslarni so'roq qilish taktikasini takomillashtirish
asoslari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

174 **CHARIYEV TO'YLI SAPARVELIYEVICH**

Turkmanistonning doimiy betaraflik maqomining keng miqyosda e'tirof etilishi va
shakllanishining huquqiy asoslari

183 **JUMAQULOV XUSNIDDIN SHOKIR O'G'LI**

Xalqaro temiryo'l huquqining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari: COTIF va SMGS tizimlarining
qiyosiy-huquqiy tahlili

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

190 **XOMIDOV SHUXRAT GAFURJONOVICH**

BMT Korruptsiyaga qarshi konvensiyasining 14- va 52-moddalari: O'zbekiston uchun ustuvor
yo'nalishlar

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

208 **NOSIROVA MARJONA NEGMAT QIZI**

Inson huquqlarini himoya qiluvchi nodavlat notijorat tashkilotlarning maqsadi, vazifalari
hamda faoliyat yo'nalishlari (tashkilotlar misolida)

12.00.18 – RAQAMLI HUQUQ

217 **YUNUSOVA MINOVVARXON SABIROVNA**

Zamonaviy davlat boshqaruvida yangi islohotlar va fuqarolar bilan raqamli muloqot modellari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 МУХИДДИНОВА ФИРЮЗА АБДУРАШИДОВНА

Основные вопросы концепции человеческого достоинства в учениях о государстве и праве

22 КУРБАНОВ ЖАХОНГИР АБДИМУТАЛЛИ УГЛИ

Правовая природа актов Президента Республики Узбекистан: сравнительно-правовой анализ национального законодательства и опыта зарубежных государств

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

36 ТУЛЬТЕЕВ ИЛЬЯС ТАВАСОВИЧ

Некоторые теоретические и практические аспекты обеспечения прямого действия Конституции

50 ЮЛДОШЕВ АЗИЗЖОН ЭРГАШЕВИЧ

Местное управление и самоуправление в Узбекистане: эволюция законодательной модели и проблема понятийной определённости

62 ИЛХОМБЕКОВ ЖАСУРБЕК ИЛХОМБЕК УГЛИ

Свобода слова в Интернете: конституционные гарантии и правовые пределы её реализации

73 ЖАХОНОВ ШОХРУХ ШУХРАТ УГЛИ

Конституционно-правовая сущность информационной безопасности в условиях цифровизации

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

84 ОТАХОНОВ ФОЗИЛЖОН ХАЙДАРОВИЧ

Цифровая трансформация международного коммерческого арбитража: правовые основы, институциональные проблемы и перспективы развития

100 ШАРАХМЕТОВА УМИДА ШААКБАРОВНА

Проблемы определения оснований ответственности членов семьи

115 УМАРОВА ДУРДОНА ХАСАН КИЗИ, НАРЗИЕВ ОТАБЕК САЪДИЕВИЧ

Будущее инвестиционного арбитража в условиях цифровой экономики и инвестиций в криптоактивы

125 БАХРОМОВА НИЛУФАР ХОШИМОВНА

Вопросы совершенствования гражданско-правовой ответственности за нарушение прав потребителей в цифровом маркетинге

137 ЭРГАШЕВА ШОХИСТА УКТАМ КИЗИ

Lex digitalis как коллизионный принцип регулирования цифровых активов

152 САМАНДАРОВА ФЕРУЗА БАХРОМЖОН КИЗИ

Принцип свободы договора в сфере государственных закупок: содержание и ограничения

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

160 **ХИКМАТОВ АЗИЗ БОБОНАРОВИЧ**

Основы совершенствования тактики допроса лиц с физическими недостатками
в уголовном процессе

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

174 **ЧАРЫЕВ ТОЙЛЫ САПАРВЕЛИЕВИЧ**

Масштабное признание статуса постоянного нейтралитета Туркменистана и правовые
основы его происхождения

183 **ЖУМАКУЛОВ ХУСНИДДИН ШОКИР УГЛИ**

Современные тенденции развития международного железнодорожного права:
сравнительно-правовой анализ систем COTIF и СМГС

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

190 **ХОМИДОВ ШУХРАТ ГАФУРЖОНОВИЧ**

Имплементация статей 14 и 52 Конвенции ООН: приоритеты для Узбекистана

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

208 **НОСИРОВА МАРЖОНА НЕГМАТ КИЗИ**

Цели, задачи и направления деятельности негосударственных некоммерческих
организаций, защищающих права человека (на примере отдельных организаций)

12.00.18 – ЦИФРОВЫЕ ПРАВА

217 **ЮНУСОВА МИНОВВАРХОН САБИРОВНА**

Современные реформы государственного управления и модели цифрового
взаимодействия с гражданами

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

11 MUKHIDDINOVA FIRYUZA ABDURASHIDOVNA

Key issues of the concept of human dignity in the doctrines of state and law

22 KURBANOV JAHONGIR ABDIMUTALLI UGLI

The legal nature of acts of the President of the Republic of Uzbekistan: a comparative legal analysis of national legislation and foreign experience

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

36 TULTEEV ILYAS TAVASOVICH

Some theoretical and practical aspects of ensuring the direct effect of the Constitution

50 YULDASHEV AZIZJON ERGASHEVICH

Local governance and self-government in Uzbekistan: evolution of the legislative model and the problem of conceptual certainty

62 ILKHOMBEKOV JASURBEK ILKHOMBEKOVICH

Freedom of expression on the internet: constitutional guarantees and legal limits for its implementation

73 JAHONOV SHOHRUH SHUHRAT UGLI

Constitutional and legal essence of information security in the context of digitalization

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

84 OTAKHONOV FOZILJON KHAYDAROVICH

Digital transformation of international commercial arbitration: legal framework, institutional challenges, and development prospects

100 SHARAKHMETOVA UMIDA SHAAKBAROVNA

Problems of determining the grounds of family legal liability

115 UMAROVA DURDONA KHASAN KIZI, NARZIEV OTABEK SADIEVICH

The future of investment arbitration in the digital economy and crypto-investments

125 BAKHROMOVA NILUFAR KHOSHIMOVNA

Issues of improving civil liability for violation of consumer rights in digital marketing

137 ERGASHEVA SHOKHISTA UKTAM KIZI

Lex digitalis as a collision principle for regulating digital assets

152 SAMANDAROVA FERUZA BAKHROMJON KIZI

The principle of freedom of contract in public procurement: content and limitations

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

160 KHIKMATOV AZIZ BOBONAROVICH

Fundamentals of improving the tactics of interviewing persons with physical disabilities in criminal proceedings

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

174 **CHARIEV TOYLI SAPARVELIEVICH**

Broad recognition of Turkmenistan's permanent neutrality status and the legal foundations of its establishment

183 **JUMAKULOV KHUSNIDDIN SHOKIR UGLI**

Modern development trends in international railway law: a comparative legal analysis of the COTIF and SMGS systems

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

190 **KHOMIDOV SHUKHRAT GAFURJONOVICH**

Implementation of articles 14 and 52 of the UN Convention: priorities for Uzbekistan

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

208 **NOSIROVA MARJONA NEGMAT KIZI**

Goals, objectives, and areas of activity of non-governmental non-profit organizations in the protection of human rights (based on organizational examples)

12.00.18 – DIGITAL LAW

217 **YUNUSOVA MINOVVARKHON SABIROVNA**

New reforms in modern public administration and digital interaction models with citizens

Kelib tushgan / Получено / Received: 01.07.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 07.09.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 21.09.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.rols.103005>

UDC: 342.727:004.738.5(045)(575.1)

INTERNETDA SO'Z ERKINLIGI: KONSTITUTSIYAVIY KAFOLATLAR VA UNI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY CHEGARALARI

Ilxombekov Jasurbek Ilxombek o'g'li,

Toshkent davlat yuridik universiteti

Konstitutsiyaviy huquq sho'bası katta o'qituvchisi,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9867-3363>

e-mail: jafarbek22@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada Internet tarmog'ida so'z erkinligi va axborot erkinligini ta'minlashning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari, ushbu huquqni amalga oshirishning qonuniy chegaralari hamda zamonaviy raqamli makonda yuzaga kelayotgan huquqiy muammolar kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasida mustahkamlangan axborotni izlash, olish, saqlash, undan foydalanish va uni tarqatish huquqining mazmuni, shuningdek, ushbu huquqni milliy xavfsizlik, jamoat tartibi, jamoat axloqi, aholi sog'lig'i va boshqa shaxslarning huquq hamda erkinliklarini himoya qilish maqsadida qonun bilan cheklashning huquqiy asoslari yoritilgan. Maqolada Internetning transchegaraviyligi, anonimligi va axborot almashinuvi tezligi kabi o'ziga xos xususiyatlari sababli yuzaga kelayotgan huquqiy xavf-xatarlar, jumladan, ekstremistik materiallar, terrorizmni targ'ib qiluvchi axborotlar, bolalar pornografiyasi, giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalarni targ'ib etuvchi kontent, kibersuitsidga undovchi materiallar, yolg'on axborot hamda shaxsiy hayot daxlsizligini buzuvchi ma'lumotlarning tarqalishiga qarshi kurashishning huquqiy mexanizmlari tahlil etilgan. Shuningdek, xalqaro huquq normalari, rivojlangan davlatlar tajribasi hamda xalqaro tashkilotlar yondashuvlari asosida Internetda so'z erkinligini ta'minlash bilan axborot xavfsizligini mustahkamlash o'rtasidagi mutanosiblik masalalari yoritilgan. Tadqiqot yakunida O'zbekiston Respublikasida raqamli makonda so'z erkinligini ta'minlash, fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini kafolatlash va zararli kontentga qarshi kurashishning huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar hamda takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: internet, so'z erkinligi, axborot erkinligi, konstitutsiyaviy huquqlar, axborot xavfsizligi, zararli kontent, ekstremizm, terrorizm, shaxsiy hayot daxlsizligi, jamoat axloqi

СВОБОДА СЛОВА В ИНТЕРНЕТЕ: КОНСТИТУЦИОННЫЕ ГАРАНТИИ И ПРАВОВЫЕ ПРЕДЕЛЫ ЕЁ РЕАЛИЗАЦИИ

Илхомбеков Жасурбек Илхомбек угли,

доктор философии по юридическим наукам,

старший преподаватель сектора конституционного права

Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В статье проводится комплексный анализ конституционно-правовых основ обеспечения свободы слова и свободы информации в Интернете, правовых пределов

реализации данного права, а также проблем, возникающих в современном цифровом пространстве. Раскрывается содержание закреплённого в статье 33 Конституции Республики Узбекистан права искать, получать, хранить, использовать и распространять информацию. Рассматриваются также правовые основания ограничения данного права законом в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, общественной нравственности, здоровья населения, прав и свобод других лиц. Проанализированы правовые механизмы противодействия рискам, обусловленным такими особенностями Интернета, как трансграничный характер, анонимность и высокая скорость обмена информацией. К числу подобных рисков относятся распространение экстремистских материалов, информации, пропагандирующей терроризм, детской порнографии, контента, пропагандирующего наркотические средства и психотропные вещества, материалов, побуждающих к киберсуициду, ложной информации, а также сведений, нарушающих неприкосновенность частной жизни. На основе норм международного права, опыта развитых государств и подходов международных организаций освещаются вопросы обеспечения баланса между свободой слова в Интернете и укреплением информационной безопасности. По результатам исследования сформулированы научно-практические выводы и предложения по совершенствованию правовых механизмов обеспечения свободы слова в цифровом пространстве, гарантирования конституционных прав граждан и противодействия вредоносному контенту в Республике Узбекистан.

Ключевые слова: Интернет, свобода слова, свобода информации, конституционные права, информационная безопасность, вредоносный контент, экстремизм, терроризм, неприкосновенность частной жизни, общественная нравственность

FREEDOM OF EXPRESSION ON THE INTERNET: CONSTITUTIONAL GUARANTEES AND LEGAL LIMITS FOR ITS IMPLEMENTATION

Ilkhombekov Jasurbek Ilkhombekovich,

Senior Lecturer of the Department of Constitutional Law,
Tashkent State University of Law,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Abstract. This article provides a complex analysis of the constitutional and legal foundations for ensuring freedom of speech and freedom of information on the Internet, the lawful limits of exercising these rights, and emerging legal challenges in the modern digital space. The study clarifies the content of the right to seek, receive, store, use, and disseminate information enshrined in Article 33 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, alongside the legal grounds for restricting this right by law to protect national security, public order, public morals, public health, and the rights and freedoms of others. The paper examines legal mechanisms for countering risks arising from the inherent features of the Internet—such as cross-border nature, anonymity, and high-speed information exchange—including the spread of extremist materials, terrorist propaganda, child sexual abuse material (CSAM), drug and psychotropic substance promotion, cyber-suicide incitement, false/fake information, and data violating the privacy of private life. Furthermore, grounded in norms of international law, developed foreign practices, and international organizational approaches, the study addresses the proportionality between ensuring freedom of speech on the Internet and strengthening information security. Concluding the research, theoretical-practical conclusions and proposals are advanced for guaranteeing citizens' constitutional rights in the digital space and improving legal mechanisms for countering harmful content in the Republic of Uzbekistan.

Keywords: internet, freedom of speech, freedom of information, constitutional rights, information security, harmful content, extremism, terrorism, right to privacy, public morality

Kirish

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi-ning 33-moddasida: "Axborotni izlash, olish va tarqatishga bo'lgan huquqni cheklashga faqat qonunga muvofiq hamda faqat konstitutsiyaviy tuzumni, aholining sog'lig'ini, ijtimoiy axloqni, boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jamoat xavfsizligini hamda jamoat tartibini ta'minlash, shuningdek davlat sirlari yoki qonun bilan qo'riqlanadigan boshqa sir oshkor etilishining oldini olish maqsadida zarur bo'lgan doirada yo'l qo'yiladi", – deb belgilab qo'yilgan (Republic of Uzbekistan, 2023). Aynan shu sababli Internetda turli asoslarga ko'ra so'z erkinligining cheklanishini konstitutsiyaviy norma matnida sanab o'tilgan tartibdagi-na tahlil qilish ma'quldir.

Mazkur tadqiqotning ilmiy muammosi Internet makonida so'z va axborot erkinligini ta'minlash bilan uni qonuniy cheklash o'rtasidagi konstitutsiyaviy-huquqiy muvozanatni ta'minlash mexanizmlarining yetarlicha aniq belgilanmaganligi bilan bog'liq. Tadqiqotning maqsadi Internetda so'z erkinligining konstitutsiyaviy kafolatlari va uni amalga oshirishning huquqiy chegaralarini aniqlash hamda milliy qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun Internetdagi zararli kontentga nisbatan milliy huquqiy choralarni, axborotni cheklash va bloklash mexanizmlarini hamda xorijiy davlatlar tajribasini qiyosiy-huquqiy jihatdan tahlil qilish vazifalari belgilandi. Tadqiqotning ilmiy yangiligi Internetda axborotni cheklashda qonuniylik, zaruriyat, mutanosiblik va sud nazorati mezonlarini uyg'un qo'llash bo'yicha takliflar ishlab chiqilganida namoyon bo'ladi.

Mazkur yo'nalishda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Internetdagi so'z erkinligi masalasi asosan axborot xavfsizligi, ekstremistik mazmundagi materiallar tarqalishining oldini olish hamda shaxsning huquq va erkinliklarini himoya

qilish nuqtayi nazaridan o'rganilgan. Biroq Internetda so'z erkinligini cheklashning konstitutsiyaviy mezonlari, xususan, cheklashning qonuniyligi, zaruriyati, mutanosibligi, amal qilish doirasi va sud nazorati bilan bog'liq masalalar kompleks tarzda yetarlicha tadqiq etilmagan. Shu jihatdan mazkur tadqiqot mavjud ilmiy yondashuvlardan farqli ravishda Internetdagi axborot erkinligi va uni cheklash o'rtasidagi konstitutsiyaviy-huquqiy muvozanat masalasini tizimli ravishda tahlil qilishga qaratilgan.

Internet hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bugungi kunda ekstremistik harakatlar uchun qulay muhit yaratayotganligi qayd etilmoqda. Masalan, S. Turkin va Y. Ulyanovanning maqolalarida ekstremistik tashkilotlar Internet imkoniyatlaridan faol foydalanishi ko'rsatilgan (Turkin, & Ulyanova, 2003):

1. Saytlarni yaratish va saqlashning anonimligi – aksariyat saytlarning anonim muallifligi ularning yaratuvchilari yoki ilhomlantiruvchilariga javobgarlikdan qochish yoki minimal jazoga tortilish imkonini beradi.

2. Ma'lumotni maxfiy so'z orqali chegaralash – ma'lum bir ma'lumotga kirishni cheklash orqali uni yashirish mumkin. Bu nazorat qiluvchi organlar uchun ekstremistik ma'lumotlarni aniqlash imkoniyatlarini sezilarli darajada kamaytiradi va uning ommaga taqdim etilishini isbotlashni qiyinlashtiradi.

3. Ekstremistik saytlar orasida havolalar tarmog'ini yaratish – turli saytlarga o'zaro havolalar orqali axborot tarmoqlari tashkil etiladi, bu tashriflarni oshiradi va kontent doirasida tashrif buyuruvchilarni "ushlab turish" imkonini beradi.

4. Ma'lumotni domenlar orasida ko'chirish tezligi – hatto sayt rasmiylar tomonidan yopilgan bo'lsa ham, uning kontenti boshqa ekstremistik saytlardagi havolalar tizimi orqali osongina ko'chirilishi mumkin.

5. Saytni boshqa mamlakatda ro'yxatdan o'tkazish – bu ekstremistik saytning mazmuni va mavjudligini nazorat qilishni qiyinlash-

tiradi hamda sayt mualliflarini ma'muriy va jinoiy javobgarlikka tortishni murakkablashtiradi.

Ekstremistik faoliyatga qarshi kurashish maqsadida Internetda huquq va erkinliklarni cheklash bo'yicha xorijiy tajribalar ham hisobga olinishi zarur. Ko'pgina mamlakatlarda ma'lumotlarni saqlash va foydalanuvchilar o'rtasidagi elektron muloqotni nazorat qilish bilan bir qatorda muloqotni kuzatish tizimlari ham kengaytirilgan.

Metodlar

Mazkur tadqiqotda Internet makonida so'z erkinligi va uning huquqiy chegaralarini tizimli o'rganish maqsadida bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Xususan, milliy qonunchilik va Konstitutsiya normalarining mazmun-mohiyatini ochib berishda formal-yuridik va normativ-huquqiy tahlil metodlari qo'llandi. Xalqaro huquq normalari va rivojlangan davlatlar tajribasini qiyoslashda qiyosiy-huquqiy metod asos qilib olindi. Bundan tashqari, tarmoqdagi zararli kontent turlari va xavf-xatarlarni tasniflashda tizimlartarkibiy yondashuv, axborot olish huquqi hamda shaxsiy hayot daxlsizligi o'rtasidagi ziddiyatlarni o'rganishda esa kollizion tahlil va mantiqiy-huquqiy metodlardan keng foydalanildi.

Mazkur metodlar tadqiqot vazifalariga muvofiq ravishda qo'llandi: formal-yuridik metod milliy qonunchilikdagi huquqiy normalarning mazmunini aniqlashga, tizimlartarkibiy metod ularning o'zaro bog'liqligini ochib berishga, qiyosiy-huquqiy metod esa O'zbekiston qonunchiligini xorijiy huquqiy tajriba bilan solishtirishga xizmat qildi. Kollizion va mantiqiy-huquqiy metodlar so'z erkinligi, jamoat xavfsizligi hamda boshqa shaxslarning huquq va erkinliklari o'rtasidagi huquqiy muvozanatni aniqlashda qo'llandi.

Qiyosiy-huquqiy metod doirasida Yevropa Ittifoqining Digital Services Act (Regulation (EU) 2022/2065) hamda Germaniyaning Network Enforcement Act (Netzwerkdurchsetzungsgesetz – NetzDG) hujjatlaridagi

Internetdagi noqonuniy kontentni cheklash va platformalarning majburiyatlariga oid yondashuvlar O'zbekiston qonunchiligidagi mavjud tartiblar bilan qiyoslandi (Federal Republic of Germany, 2017). Xususan, mazkur huquqiy tartibga solish modellarida noqonuniy kontentni aniqlash va cheklash bilan bir qatorda qarorning huquqiy asosliligi, foydalanuvchining e'tiroz bildirish imkoniyati hamda davlat nazoratining chegaralari kabi masalalarga alohida e'tibor qaratilishi aniqlanadi.

Germaniya tajribasi ham Internetdagi noqonuniy kontentni tartibga solishda muhim ahamiyatga ega. Germaniyaning Network Enforcement Act (Netzwerkdurchsetzungsgesetz – NetzDG) qonuni ijtimoiy tarmoq platformalariga noqonuniy kontent haqidagi shikoyatlarni ko'rib chiqish va qonunda belgilangan hollarda bunday kontentni olib tashlash bo'yicha majburiyatlarni yuklaydi. Mazkur tajriba shuni ko'rsatadiki, Internetdagi kontentni tartibga solish faqat davlat tomonidan to'liq bloklashga emas, balki platformalarning protsessual majburiyatlari, shikoyatlarni ko'rib chiqish va qarorlarning asoslantirilganligini ta'minlashga ham tayinishi mumkin. Shu jihatdan O'zbekiston qonunchiligini takomillashtirishda noqonuniy kontentni aniqlash va cheklash bilan bir qatorda platformalarning shikoyatlarini ko'rib chiqish hamda foydalanuvchilarning huquqiy himoya vositalaridan foydalanishini ta'minlash mexanizmlarini rivojlantirish maqsadga muvofiq.

Natijalar

Mazkur masalani ilmiy nuqtayi nazardan ko'rib chiqishda Internet makonida salomatlik va jamoat axloqiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan axborot kontenti turlarini tizimli ravishda tasniflash muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur masala doirasida pornografik kontentni Internet tarmog'ida joylashtirish bilan bog'liq muammolarni alohida ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Zero, axborot sohasida inson huquq va erkinliklarining

cheklanishiga oid bahs-munozaralar, ayniqsa, axloqiy mezonlar nuqtayi nazaridan tahlil qilinganda, aynan pornografiya masalasi markaziy o'rinni egallaydi.

Internet muhitida pornografik materiallarni tarqatish muammosi, xususan, bolalar ishtirokidagi pornografiya holatlari, nafaqat axloqiy, balki huquqiy jihatdan ham o'ta jiddiy masala hisoblanadi. Chunki bunday kontent shaxsning sha'ni va qadr-qimmatiga, voyaga yetmaganlarning jismoniy va ruhiy rivojlanishiga bevosita tahdid soladi. Shu bois ko'plab davlatlar qonunchiligida bolalar pornografiyasi mutlaq taqiqlangan va jinoiy javobgarlikka sabab bo'luvchi harakat sifatida baholanadi.

Ayni paytda mazkur sohada asosiy muammo shundaki, bir tomondan, so'z va axborot erkinligi konstitutsiyaviy qadriyat sifatida e'tirof etiladi, ikkinchi tomondan esa jamoat axloqi va voyaga yetmaganlarni himoya qilish manfaatlari davlatning legitim vazifasi sifatida namoyon bo'ladi. Demak, huquqiy tartibga solish mexanizmi mutanosiblik, zaruriyat va huquqiy aniqlik tamoyillariga tayangan holda ishlab chiqilishi lozim.

Bola huquqlari to'g'risidagi Xalqaro konvensiyaning 34-moddasi bolalarni jinsiy ekspluatatsiya va jinsiy zo'ravonlikning barcha shakllaridan muhofaza qilishni e'lon qiladi. Unga muvofiq, ishtirokchi davlatlar bolalarni jinsiy faoliyatga majburlash, fohishalik maqsadida ularni ekspluatatsiya qilish hamda pornografik materiallar tayyorlash uchun bolalardan foydalanishga yo'l qo'ymaslik uchun milliy qonunchilikda zarur chora-tadbirlarni amalga oshirishlari shart (United Nations General Assembly, 1989). Shuningdek, ushbu choralar ikki tomonlama va ko'p tomonlama xalqaro hamkorlikni o'z ichiga olib, bolalarning huquqlari va xavfsizligini samarali himoya qilish mexanizmlarini ta'minlashi lozim.

Bu norma bolalarning ma'naviy, axloqiy va psixologik rivojlanishi, sog'lom ijtimoiy muhitda o'sishi hamda davlatning bola

huquqlarini ta'minlash bo'yicha xalqaro majburiyatlarini amalga oshirishi uchun huquqiy asos hisoblanadi.

Bizning fikrimizcha, jamoat axloqi va ma'naviyatini himoya qilish masalasida eng samarali yondashuv senzurani, ya'ni Internetdagi saytlar mazmunini oldindan nazorat qilishni emas, balki axloq buzuvchilarni huquqiy tartibda sudga tortish orqali amalga oshirishdir. Bunday mexanizm shaxsning huquqlari va erkinliklarini cheklamaydi, lekin jamiyatdagi axloqiy qoidalarga zid harakatlarni aniq va samarali tarzda bartaraf etish imkonini beradi.

Shu nuqtayi nazardan, so'z erkinligi va axborot olish huquqini suiiste'mol qilishga yo'l qo'ymaslik maqsadida Internetdagi kontentni filtrlash – pornografiyani, ayniqsa, bolalar ishtirokidagi pornografik materiallarni tarqatishga qarshi kurashishda o'zini oqlagan va zarur amaliyot sifatida baholanishi mumkin. Bu yondashuv davlat va jamiyatning huquqiy, axloqiy va ijtimoiy majburiyatlari bilan uyg'unlashgan holda raqamli muhitda bolalarning huquqlari va jamoat axloqini samarali himoya qilish imkonini beradi.

Shu bilan birga, xorijiy tajribada Internetdan foydalanuvchilarning xatti-harakatlarini tartibga solishda tarmoq uskunalarini nazorat qilish va filtrlash texnologiyalarini qo'llash ko'plab davlatlarda keng qo'llanishi qayd etilmoqda. Bu mexanizmlar voyaga yetmaganlarni zararli kontentdan himoya qilish, axborot xavfsizligini ta'minlash hamda jamiyatning axloqiy va ma'naviy qadriyatlarini saqlashda muhim ahamiyatga ega.

Qiyosiy-huquqiy tahlil shuni ko'rsatadiki, Internetdagi kontentni cheklash masalasida xorijiy davlatlarda ham mutanosiblik va sud nazorati tamoyillariga alohida e'tibor qaratiladi. Xususan, Yevropa Ittifoqining Digital Services Act hujjatida noqonuniy kontentga nisbatan choralar ko'rilishi mumkinligi bilan birga Internet xizmatlari ko'rsatuvchilarga barcha axborotni umumiy tarzda oldindan nazorat qilish majburiyati yuklanmasligi

belgilangan (European Union, 2022). Shuningdek, noqonuniy kontentni olib tashlash to'g'risidagi qaror vakolatli organ tomonidan asoslantirilishi va undan huquqiy himoya vositalaridan foydalanish imkoniyati ta'minlanishi lozim.

Yevropa Kengashi yondashuvida ham Internetdagi axborotni bloklash qonuniy asosga ega bo'lishi, legitim maqsadga xizmat qilishi zarur hamda mutanosib bo'lishi talab etiladi. Mazkur tajriba O'zbekiston uchun ham muhim bo'lib, Internet-resurslarni bloklashda aniq kontentni belgilash, cheklov doirasini asossiz kengaytirmaslik hamda sud nazoratini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Endi esa Internetdagi giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan kontent bilan bog'liq huquqiy va ijtimoiy muammolarni tahlil qilamiz. Milliy qonunchilik fuqarolarning sog'lig'ini muhofaza qilish maqsadida so'z erkinligi hamda axborotga egalik huquqini cheklovchi bir qator normalarni o'z ichiga oladi. Bu, ayniqsa, giyohvand moddalar va psixotrop moddalar haqidagi kontentga aloqador.

O'zbekiston Respublikasining "Omma-viy axborot vositalari to'g'risida"gi Qonuni 6-moddasiga ko'ra, agar qonunda boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, OAVda giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va prekursorlarni targ'ib qilish qat'iy qat'iyan taqiqlanadi (Republic of Uzbekistan, 2007). Bu moddada-gi normalar so'z erkinligi va axborot olish huquqini giyohvand moddalardan foydalanishga yoki ularni targ'ib qilishga yo'l qo'ymaslik bilan muvozanatlashtirishga qaratilgan.

Internetda so'z erkinligining huquqiy chegaralarini belgilashda ma'muriy va jinoyat-huquqiy normalarning o'zaro bog'liqligini ham hisobga olish lozim. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 202²-moddasida omma-viy axborot vositalari, telekommunikatsiya tarmoqlari yoki Internetdan foydalangan holda yolg'on axborot tarqatish uchun ma'muriy

javobgarlik nazarda tutilgan (Republic of Uzbekistan, 1995a). Mazkur qilmishning ma'muriy javobgarlikdan keyin takroran sodir etilishi ayrim hollarda O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 244⁶-moddasida nazarda tutilgan jinoiy javobgarlikni keltirib chiqarishi mumkin (Republic of Uzbekistan, 1995b). Shu sababli Internetdagi axborotni cheklashda faqat axborotning haqiqatga mos yoki mos emasligini emas, balki uning huquqiy oqibatlari, tarqatish usuli, yetkazilgan zarar va shaxsning aybi kabi holatlarni ham baholash zarur.

Bundan tashqari, voyaga yetmaganlarni pornografik mazmundagi materiallardan himoya qilishga qaratilgan jinoyat-huquqiy normalar Internetdagi kontentga nisbatan alohida ahamiyatga ega. Bunday cheklovlar so'z erkinligini asossiz ravishda toraytirishga emas, balki voyaga yetmaganlarning huquqlari, jamoat axloqi va xavfsizligini himoya qilishga qaratilgan qonuniy vosita sifatida baholanishi lozim.

Internet-resurslarni bloklash alohida huquqiy chora sifatida faqat qonuniy asos mavjud bo'lgan, aniq huquqiy maqsadga qaratilgan, zarur hamda mutanosib bo'lgan hollarda qo'llanishi lozim. Bunda cheklov chorasi qo'llanilishining huquqiy asosi, vakolatli organning vakolati, cheklovning predmeti va amal qilish muddati aniq belgilanishi zarur. Ayniqsa, butun Internet-resursga nisbatan cheklov qo'llash o'rniga huquqqa xilof deb topilgan konkret material yoki sahifaga nisbatan cheklov qo'llash so'z erkinligiga aralashuvning mutanosibligini ta'minlashga xizmat qiladi. Shuningdek, bunday qaror ustidan ma'muriy yoki sud tartibida shikoyat qilish imkoniyatining mavjudligi ham muhim huquqiy kafolat sifatida qaralishi lozim.

Shu bilan birga, Internet hamjamiyatlari va platformalarning ichki qoidalari ham ushbu vositalarni targ'ib qilishni cheklaydi. Ushbu mexanizmlar ijtimoiy tartib va fuqarolarning sog'lig'ini muhofaza qilishda muhim

ahamiyatga ega. Shu asosda milliy qonunchilik giyohvand moddalarni iste'mol qilish va ularni tarqatishni targ'ib qilish harakatlarini qonuniy tartibda jazolashni nazarda tutadi, bu esa global tarmoqda salbiy kontent tarqalishiga qarshi samarali huquqiy himoyani ta'minlaydi.

Maqolamizda yana bir muhim va jiddiy masala – o'z joniga qasd qilish kontenti bilan bog'liq muammolarni tahlil qilishga to'xtalamiz. Bugun ushbu muammo Internetning global imkoniyatlari va uning mazmuniy yo'nalishlaridan foydalanish bilan bog'liq holda paydo bo'lmoqda. V.L. Silayevaning fikriga ko'ra, Internet orqali qo'zg'atilgan o'z joniga qasd qilish amali "kibersuitsid" deb ataladi (Silaeva, 2008).

Psixologik tahlillar shuni ko'rsatadiki, Internetdan o'z joniga qasd qilishga tayyorgarlik ko'rish yoki bunday harakatlar uchun resurs sifatida foydalanish turlicha namoyon bo'ladi. Maxsus tadqiqotlar asosida bir nechta tipologiyalar ilgari surilgan. Ularning eng keng tarqalgani ikki asosiy variantni o'z ichiga oladi:

1. Jamoaviy o'z joniga qasd qilishga tayyorgarlik – bu holatda Internetda uch-rashgan shaxslar yoki guruhlar birgalikda o'z joniga qasd qilish harakatini amalga oshirish bo'yicha kelishib olishadi. Ushbu holat psixologiyada "virtual guruh ta'siri" sifatida baholanadi, chunki internet aloqasi orqali shaxslar o'zaro bog'lanib, ruhiy qo'llab-quvvatlash va fatvo bilan harakat qiladi.

2. O'z joniga qasd qilish usullarini keng tarzda tasvirolovchi saytlar – bu resurslarda turli usullar, ssenariylar va vizual kontentlar joylashtirilgan bo'lib, ular o'z joniga qasd qilishga harakat qilish imkoniyatlarini oshiradi. Bunday kontent shaxslarni ruhiy ta'sirlantirishi, ularning qarorlarini shakllantirishi va ehtimoliy harakatlarini rag'batlantirishi mumkin.

Shu tariqa Internetdan foydalanish orqali o'z joniga qasd qilishga yoki jamoaviy kibersuitsidga moyillik, global tarmoqning

anonimligi, ma'lumotlarning tez tarqalishi va shaxsiy nazariy tajriba orqali o'zini ta'minlash imkoniyatlari bilan bog'liqligi aniqlanadi. Bu holatlar mamlakatimizda axborot sohasini tartibga solish va Internet xavfsizligi hamda psixologik profilaktika choralari rivojlantirishda muhim tahdid sifatida qarashni taqozo qiladi.

Shu nuqtayi nazardan, Internetda so'z erkinligini cheklash masalasini boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini ta'minlash kontekstida tahlil qilish maqsadga muvofiqdir. Asosiy muammo shaxs sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish, tuhmat va haqoratning oldini olish, behayo so'kinishlarni taqiqlash hamda fuqarolarning shaxsiy hayoti daxlsizligini ta'minlashdir.

Shaxsiy hayot daxlsizligini ta'minlash masalasi alohida ahamiyatga ega. Y.A. Mindrovaning (2007) tadqiqotida fuqarolarning axborot olish huquqi bilan shaxsiy hayot daxlsizligi huquqi orasida muayyan kolliziya mavjudligi ta'kidlanadi. Tadqiqotchining fikriga ko'ra, bunday kolliziya tabiiy xarakterga ega bo'lib, shaxsiy hayot daxlsizligi huquqi subyektlarining qonuniy manfaatlarini himoya qilish va o'z vakolatlari doirasidan tashqari axborot olish huquqini amalga oshirish jarayonida yuzaga keladi. Shuningdek, bu kolliziya ko'p hollarda tashqi omillar ta'sirida namoyon bo'ladi.

Kolliziyalarning obyektiv sabablari axborot jarayonlarining jamiyat hayotiga ta'siri ortishi va axborot taraqqiyotining rivojlaniishi bilan bog'liq. Bu jarayonda fuqarolar hamda boshqa shaxslar bilan davlat xavfsizligi va manfaatlar o'rtasida ziddiyatlar paydo bo'ladi.

Subyektiv sabablar esa huquqiy madaniyatning yetarli darajada rivojlanmaganligi, demokratik an'analarning kamligi, tajribaning yetishmasligi, qonunlar va me'yoriy hujjatlar sifatining pastligi bilan bog'liq. Shuningdek, norma ijodkorligi jarayonida qonunlar puxta o'ylanmagan, muvofiqlashtirilmagan yoki noaniq holda qabul qilingan-

ligi ham kolliziyaning paydo bo'lishiga olib keladi.

Demak, shaxsiy hayot daxlsizligi va axborot olish huquqi o'rtasidagi ziddiyatlar jamiyat hayotidagi axborotni tarqatish jarayonlarining rivojlanishi bilan yaqindan bog'liq bo'lib, ularning samarali tartibga solinishi huquqiy, ijtimoiy va texnik mexanizmlar orqali ta'minlanishi zarur.

Muhokama

Shu o'rinda yuqoridagi tahlillarimizdan kelib chiqqan holda quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Olib borilgan tahlil natijalari Internetda so'z erkinligini ta'minlash masalasida asosiy muammo huquqiy cheklovlarining mavjudligida emas, balki ularni qo'llashning aniq mezonlarini belgilashda ekanligini ko'rsatadi. Xususan, bir xil axborot bir vaqtning o'zida so'z erkinligini amalga oshirish shakli va boshqa shaxslarning huquqlari yoki jamoat xavfsizligiga tahdid soluvchi kontent sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Shu sababli uning huquqiy maqomini belgilashda axborotning mazmuni, tarqatish usuli, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan zarar va qonuniy cheklovning maqsadi birgalikda baholanishi lozim.

2. Mazkur yondashuv xalqaro va xorijiy tajribadagi qarashlar bilan hamohangdir. Xususan, Yevropa Ittifoqining Digital Services Act hujjatida noqonuniy kontentga qarshi choralar ko'rish bilan bir qatorda, onlayn xizmat ko'rsatuvchilarga barcha axborotni umumiy tarzda oldindan nazorat qilish majburiyati yuklanmasligi belgilangan. Yevropa Kengashi standartlarida esa Internetdagi cheklovlar qonuniy asosga ega bo'lishi, legitim maqsadni ko'zlashi, zarur va mutanosib bo'lishi hamda samarali nazorat mexanizmlari bilan ta'minlanishi lozimligi qayd etilgan. Bu yondashuvlar milliy qonunchilikda ham umumiy va haddan tashqari keng cheklovlardan ko'ra huquqqa xilof deb topilgan aniq kontentga nisbatan maqsadli choralarni qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

3. Shu nuqtayi nazardan, Internet-resurslarni bloklash va filtrlash choralarini qo'llashda so'z erkinligini maksimal darajada saqlab qolish bilan birga, jamoat xavfsizligi, voyaga yetmaganlarni himoya qilish va boshqa shaxslarning huquqlarini ta'minlash o'rtasida muvozanatni yaratish zarur. Bizning fikrimizcha, bunday muvozanatga erishish uchun bloklash chorasi aniq huquqiy asosga ega bo'lishi, uning doirasi va muddati belgilanishi hamda manfaatdor shaxsga shikoyat qilish imkoniyati berilishi lozim.

4. Tadqiqotning muhim jihatlaridan biri shundaki, Internetdagi barcha nomaqbul yoki zararli axborotni avtomatik ravishda huquqqa xilof kontent sifatida baholash mumkin emas. Bunday yondashuv so'z erkinligining konstitutsiyaviy kafolatlarini asossiz ravishda cheklash xavfini yuzaga keltiradi. Shu sababli kontentni cheklashda huquqqa xiloflik, real zarar va qonuniy cheklov zarurati o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash muhim hisoblanadi.

5. Mazkur tadqiqotning cheklangan jihati Internetdagi barcha platformalar va kontent turlarini qamrab olish imkoniyati bilan bog'liq. Shu bois kelgusidagi tadqiqotlarda ijtimoiy tarmoqlarda algoritmik moderatsiya, sun'iy intellekt asosida kontentni avtomatik aniqlash va foydalanuvchilarning raqamli huquqlarini himoya qilish masalalarini alohida o'rganish maqsadga muvofiq.

Shu bilan birga, Internetdagi zararli yoki nomaqbul kontentni cheklashning o'zi ham so'z erkinligiga ortiqcha aralashuv xavfini yuzaga keltirishi mumkin. Ayrim hollarda davlat yoki platforma tomonidan "zararli" deb baholangan axborot qonun bilan taqiqlanmagan fikr yoki bahsli qarash bo'lishi ehtimoldan xoli emas. Shu sababli kontentning nomaqbuli bilan uning huquqqa xilofligini bir-biridan farqlash, cheklov qo'llashdan oldin qonuniylik, zaruriyat va mutanosiblik mezonlarini baholash muhim ahamiyat kasb etadi.

Demak, tadqiqot natijalari Internetdagi so'z erkinligini ta'minlashda asosiy masala

cheklovlarning mavjudligi emas, balki ularni qo'llash mezonlarining huquqiy jihatdan aniq belgilanganligidan iborat ekanligini ko'rsatadi. Qiyosiy tahlil natijalari ham shuni ko'rsatadiki, zamonaviy huquqiy tizimlarda kontentni cheklash davlatning mutlaq ixtiyoriga emas, balki aniq qonuniy asos, legitim maqsad, zaruriyat, mutanosiblik, protsessual kafolatlar va samarali shikoyat mexanizmlariga bog'lanmoqda. O'zbekiston qonunchiligini takomillashtirishda ham aynan shu mezonlarning o'zaro bog'liq holda qo'llanishi Internetdagi so'z erkinligi va jamoat manfaatlarini o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash imkonini beradi.

Xulosa

Demak, Internetda so'z erkinligini cheklashning huquqiy asoslari va chegaralarini belgilashda inson huquqlari, jamoat axloqi, shaxsiy hayot daxlsizligi hamda davlat xavfsizligi manfaatlarini o'rtasida oqilona konstitutsiyaviy muvozanatni ta'minlash milliy axborot siyosati va qonunchilikni takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Raqamli makonda so'z va axborot erkinligini ta'minlash hamda uning huquqiy chegaralarini belgilash bugungi kunning eng murakkab konstitutsiyaviy-huquqiy masalalaridan biridir. Innovatsion texnologiyalar insoniyatga cheksiz imkoniyatlar taqdim etish bilan bir qatorda transchegaraviylik va anonimlik xususiyati tufayli global xavf-xatarlarni ham yuzaga keltirmoqda.

Olib borilgan tadqiqot va tahlillar asosida quyidagi yakuniy xulosalarga kelindi:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasida mustahkamlangan axborot erkinligi mutlaq huquq hisoblanmaydi. Davlat xavfsizligi, jamoat tartibi, ijtimoiy axloq va o'zgalar huquqlarini himoya qilish maqsadidagi cheklovlar faqat qonun doirasida va zarur bo'lgan me'yorda, ya'ni proporsional tarzda qo'llanishi shart.

2. Internetdagi zararli kontentga, xususan, ekstremizm, kibersuitsid, bolalar pornografi-

yasi va giyohvandlik targ'ibotiga qarshi kurashishda faqatgina texnik taqiqlar yoki bloklash usuli kutilgan samarani bermaydi. Bu jarayonda huquqiy javobgarlik, tizimli profilaktika va jamiyatning raqamli madaniyatini oshirish choralari uyg'unlikda olib borilishi lozim.

3. Fuqarolarning axborot izlash va tarqatish huquqi bilan shaxsiy hayot daxlsizligi o'rtasidagi ziddiyatlarni hal etish uchun milliy qonunchilik normalarini raqamli davr talablariga moslashtirish va huquqiy aniqlik tamoyilini kuchaytirish zarur.

4. O'zbekiston Respublikasining "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonuni hamda Internet-resurslardan foydalanishni tartibga soluvchi boshqa normativ-huquqiy hujjatlarda axborot resursini cheklash yoki bloklashning aniq huquqiy asoslari, cheklovning maqsadi, hajmi va amal qilish muddati aniq belgilanishi hamda bunday qarorlar ustidan samarali shikoyat qilish mexanizmlari nazarda tutilishi maqsadga muvofiq.

5. Internet-resursni to'liq bloklashdan ko'ra qonunga xilof deb topilgan konkret kontent, sahifa yoki texnik manbaga nisbatan cheklov qo'llash ustuvor mexanizm sifatida belgilanishi lozim. Bunda cheklovning zaruriyligi va mutanosibligi ustidan sud nazoratini kuchaytirish hamda manfaatdor shaxsga bunday qarorni qayta ko'rib chiqish yoki shikoyat qilish imkoniyatini berish taklif etiladi.

6. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi 202-2-moddasi va Jinoyat kodeksining 244-6-moddasida nazarda tutilgan yolg'on axborot tarqatish bilan bog'liq javobgarlikni qo'llashda axborotning yolg'onligi bilan bir qatorda uning real huquqiy zarari, tarqatish usuli, oqibatlar va shaxsning aybi ham baholanishini ta'minlovchi huquqiy mezonlarni aniqlashtirish maqsadga muvofiq.

7. O'zbekiston Respublikasining axborot erkinligi va ommaviy axborot vositalariga oid qonunchiligida Internetdagi so'z erkinligini cheklashning yagona konstitutsiyaviy mezonlari sifatida qonuniylik, legitim maqsad,

zaruriyat va mutanosiblik prinsiplari o'zaro bog'liq holda mustahkamlanishi hamda mazkur mezonlarning sud amaliyotida bir xilda qo'llanishini ta'minlashga qaratilgan huquqiy mexanizmlar ishlab chiqilishi lozim. Demak, raqamli asrda milliy axborot xavfsizligini

mustahkamlash va fuqarolarning fundamental demokratik huquqlarini kafolatlash o'rtasida oqilona konstitutsiyaviy muvozanatni topish barqaror demokratik jamiyat va huquqiy davlat poydevorini mustahkamlashning ustuvor strategik yo'nalishi bo'lib qoladi.

REFERENCES

- Council of Europe. (2003, May 28). *Declaration on freedom of communication on the Internet*. MediaLaw.asia. <https://medialaw.asia/document/-2358>
- Council of Europe. (2016). *Recommendation CM/Rec(2016)5 to member States on Internet freedom*.
- European Parliament, & Council of the European Union. (2022). *Regulation (EU) 2022/2065 of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act)*. Official Journal of the European Union, L 277, 1–102.
- European Union. (2022). *Digital Services Act (DSA)*. EU Digital Services Act. <https://www.eu-digital-services-act.com/>
- Federal Republic of Germany. (2017). *Network Enforcement Act (NetzDG)*. Digital Watch Observatory. <https://dig.watch/resource/network-enforcement-act-netzdurchsetzungsgesetz-netzdg>
- Group of Eight. (2000, July 22). *Okinawa Charter on Global Information Society*. Diplomatic Bulletin.
- Ilxombekov, J. (2024a). Comparative legal analysis of reforms conducted for the development of the information sector in the New Uzbekistan. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies*, 2(1), 72–81.
- Ilxombekov, J. (2024b, February). *Internet activity coordination organizations*. In *E Conference World* (pp. 158–166).
- Ilxombekov, J. I. (2022). Development tendencies of the right to receive information in the virtual space. *International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research*, 11(11), 17–22.
- Mindrova, E. A. (2007). *Conflict between the right of citizens to access information and the right to privacy in the information society* [Abstract of the Candidate dissertation]. Institute of State and Law of the Russian Academy of Sciences.
- Republic of Uzbekistan. (1995a). *Code of the Republic of Uzbekistan on Administrative Responsibility*. Lex.uz. <https://lex.uz/acts/-97664>
- Republic of Uzbekistan. (1995b). *Criminal Code of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-111453>
- Republic of Uzbekistan. (1997, April 24). *On guarantees and freedom of access to information (Law No. 400-I)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/1319>
- Republic of Uzbekistan. (2002, December 12). *On principles and guarantees of freedom of information (Law No. 439-II)*. Lex.uz. <https://lex.uz/acts/52268>
- Republic of Uzbekistan. (2003, December 11). *On informatization (Law No. 560-II)*. Lex.uz. <https://lex.uz/acts/83472>
- Republic of Uzbekistan. (2007, January 7). *On introducing amendments and additions to the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Mass Media" (Law No. LRU-78)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/1106870>
- Republic of Uzbekistan. (2023). *Constitution of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/6445145>
- Silaeva, V. L. (2008). Suicidal practices on the Internet. *Human*, (6).

Turkin, S., & Ulyanova, E. (2003). Foreign experience in countering extremist tendencies on the Internet. *Constitutional Law: Eastern European Review*, 3(44).

United Nations General Assembly. (1948, December 10). *Universal Declaration of Human Rights (Resolution 217 A (III))*. United Nations. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml

United Nations General Assembly. (1989, November 20). *Convention on the Rights of the Child*. United Nations Treaty Series, 1577, 3. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/child-con.shtml

United Nations General Assembly. (2000, September 8). *United Nations Millennium Declaration (Resolution 55/2)*. United Nations.

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

Правовой научно-практический журнал

Legal scientific-practical journal

2026-yil 3-son

VOLUME 10 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS.103](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS.103)